

מראי מקומות - קידושין מ"ב

הוא מתרומה, דכיון דשליחות כתיב אצל תרומה, ותרומה שייך רק בגדול, ממילא שליחות אי' רק בגדול. והעיר ע"ז, דהא תרומה שייך גם אצל מופלא הסמוך לאיש, וא"כ מהכ"ת דליתא בשליחות, וגם צ"ע הסתירה בדברי רש"י. וע"ע שם שהק' על רש"י כאן, דבשלמא לענין שליחות האיש, יש מיעוט למעט קטן כיון דאישות אין שייך בקטן, אבל לגבי שליחות דאשה, הא שפיר שייך אישות לקטנה, וא"כ מהכ"ת שקטנה אינה יכולה לעשות שליח, וע"ש מש"כ ליישב. וע"ע בקובץ שעורים (ב', א') שהעיר, למה בכלל צריך קרא למעט שאין שליחות לקטן, הרי מינוי שליחות צריך דעת, וקטן לאו בר דעת הוא. ותי' דלא בכל אופן צריך מינוי שליחות, ולמשל בחצרו דמהני מדין שליחות, אין צריך מינוי, וא"כ בלא קרא ה"א דחצר של קטן יכול להיות שליח שלו, קמ"ל.

(ה) **ואלא הי' דאמר ר' גידל אמר רב... תיפוק לי' שליחות מהכא - פי' הריטב"א,** "כלומר, מהני דלעיל, דהשתא התם בהני דלעיל דלית לי' שותפות בגויה שלוחו כמותו, בהא דחלוקת הארץ דאית לי' לנשיא שותפות בגויה מיבעיא". וע' בשלנ"מ שהביא פשט אחר, דלמה אין לומדין שליחות מהא דנשיאים, ונהי דלא ילפי' תרומה וקדשים מיני', שהרי קדש מחול לא ילפי', אלא קידושין וגרושין נילף מינה. והק' ע"ז, דא"כ איך ילפי' שליח עושה שליח. ותי' דגם שם בנשיאים הי' השליח עושה שליח, דהי' ממנה א' ממשפחה לכל בית האב. עוד הביא מהלך של הריטב"א, והק', הא ממונא מאיסורא לא ילפי', ותי' לייסד, דאין שייך בזה ממונא מאיסורא לא ילפי', דק"ו הוא, ומה איסור דאשת איש, דבאיסור חנק הוא, מ"מ ע"י שליח יכול להתירה, ממונא הקל לא כש"כ (וע"ש איך שביאר הסוגיא בדף ג: דממונא מאיסורא לא ילפי').

(ו) **אלא כי הא דרבא בר ר' הונא... מנין שזכין לאדם שלא בפניו - כ' הרשב"א,** דלכאור' משמע מסוגיין דזכיי' לא הוי מטעם שליחות,

(א) **ודלמא שאני התם דאית לי' שותפות בגויה -** כ' תוס' דאין לומר דאה"נ, כל זמן שאינו שותף אינו יכול להיות שלוחו, דהא מתני' הי' בפסחים, דהעבד שחט פסח לרבו אף שלא הי' ממונה על פסחו. והביא רעק"א מה שהק' הפנים מאירות, מהו הראי' משם, דלמא שאני התם דיד עבד כיד רבו. וכ' רעק"א להוכיח מזה דמה דאמרי' יד עבד כיד רבו, זהו רק לעניני ממונות, אבל לענין מצוות וכדו' לא אמרי' דיד עבד כיד רבו.

(ב) **ודלמא שאני התם דאית לי' שותפות בגויה -** כ' הפני יהושע דהיינו שותף שעשאו שליח, דאי שותף בלא שליחות, הא אמרי' בסמוך דלר"ש גרע שותף בלא שליחות משליח דעלמא, דאמרי' אתם ולא שותפין, ומ"מ מהני שליחות, אע"כ דכאן מיירי בשותפות עם שליחות.

(ג) **איש זוכה ואין קטן זוכה - הק' תוס',** ל"ל קרא, הא אין יד לקטן. ותי' דאולי שאני ק"פ, דשייך הקטן באכילת פסחים, וגם צריך למנותו על הפסח, וא"כ ה"א דגם יכול לזכות, קמ"ל. וק', הא קי"ל (גדרים לו:): דשה לבית אבות לאו דאורייתא, וא"כ מדאו' אי"צ למנותו, ומהכ"ת דמדאורייתא שייך בפסחים. וכ' הפני יהושע דמ"מ ה"א דכיון דאי באכילת פסחים רשות, ממילא גם יכול לזכות, קמ"ל קרא [ולכאור' זה ק' בלשון תוס']. וע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם (ק"פ פרק ה', ד"ה אלא) דכ' שם לייסד דמאי דאמרי' דשה לבית אבות לאו דאורייתא, היינו רק לענין חיובא, דאין אביו חייב למנותו על פסחו, אבל לענין חלות המינוי, בזה שפיר י"ל דהמינוי חל גם כלפי בנו, ונכללים בהדין דהאב יכול למנותן שלא מדעתן. ולפ"ז א"ש דברי תוס' כאן, דזהו הה"א דקטנים יכולים לזכות, משום דנכללים הם בעצם הק"פ.

(ד) **והא קטנים לאו בני שליחות נינהו - פרש"י,** משום דכתיב גבי ושלחה, כי יקח "איש", וא"כ ממעטי' קטן. וע' בקצות (קפ"ח, ג'), שהק' דהא רש"י בב"מ (עא:) כ' דהמקור

(ז) **יתומים וכו'- כ' רש"י בגיטין** (לד.) דיתומים היינו קטנים, ולכאו' משמע דכל היתומים קטנים הם. אולם כ' הרא"ש (כתובות פרק י"א, י"ח) דלכאו' משמע דלא מיירי דכולם קטנים, דלא שייך לומר בזה דבאו לחלוק, דאין מעשיהם כלום, אלא אם ב"ד רואה שהחלוקה טובה להם, חולקים, ואם לאו, לאו. אלא מיירי כשהיו גדולים שהיו רוצים לחלוק, ואף שהיו קטנים שם, מ"מ נזקקים ב"ד להגדולים, ומעמידין אפטרופוס לקטנים לחלוק עם הגדולים. **וע"ע בתוס' שהביא בשם ר"ת דדוקא כשניהם רוצים לחלוק מעמידין להם אפטרופוס, אבל היכא דא' רוצה אבל א' אינו רוצה לחלוק, בזה לא מעמידין אפטרופוס לומר דצריכין לחלוק. אולם ע' ברא"ש שם שהביא מ"מ דה"ה אף היכא דאין רוצים אלא הא', וכופין השני לחלוק.**

(ח) **ובוררין להן וכו'- נח' הראשונים בזה, מדברי רש"י בגיטין** (לד.) מבואר דיש אפטרופוס מיוחד לכ"א מהיתומים, והוא גופי' בורר לו חלקו היפה, ומתוך כך יהי' הכל נח' בשוה (ולכאו' כן משמע מדברי תוס' כאן). אולם בתוס' שם ביאר דבאמת ב"ד בורר להם החלק יפה, ומה שצריך אפטרופוס, היינו כדי לשמור החלק בעד היתום [ואין ברור מדבריו אם יש אפטרופוס א' לכולם או אם יש אפטרופוס לכאו'אן]. **וע"ע בריטב"א כאן דס"ל דליתומים קטנים הרבה סגי באפטרופוס א'.**

(ט) **כל דבר שבמדה וכו' נמי חוזר- פרש"י,** דאדעתא דהכי לא עביד, וטעות הוא. אולם ע' ברשב"א דמעיקרא פי' דבטל מקח, וכדברי רש"י הנ"ל. אלא דהק' דא"כ הול"ל בטל מקח, וע"ש עוד מה שהק'. ולכן פי' דמה דאמר רבא חוזר, אין כוונתו לומר דחוזר המקח, אלא דחוזר אותו פחת. והביא מהר"י מיגש שפי' כן, וביאר, דמה דבאונאה טפי משתות אמרי' דבטל המקח, היינו רק כשהאונאה בדמים, דהוי כטעותא בעיקר הזביני, וכשהוא מועט כפחות משתות הרי הוא מוחל. אבל כאן, שמדה ידועה מכר לו, אי בתר דגמרי וזבני אשתכח דטעו, אז שוקלים ההוא טעותא ואזיל, והו"ל כמי

דאל"כ כי אמרי' א"כ מצינו שליחות לקטן, מה חוזר ואומר מנין שזכין לאדם שלא בפניו, הרי עדיין מצינו שליחות לקטן, כיון שזכיי' הוא מטעם שליחות. וע"ש שהביא בהמשך מש"כ תוס' בדעת רש"י דס"ל דזכיי' מטעם שליחות, אבל לא כ' לתרץ סוגיין אליבי'. אולם ע' בתוס' הרא"ש שביאר הסוגיא על דרך זה, דבאמת זכיי' מטעם שליחות הוא, וקו' הגמ' מעולם לא הי' מנין לזכיי' גמורה, שהרי זהו באמת מטעם שליחות, וזכיי' זו לא שייך אצל קטנים, שהרי אין להם דין שליחות. אלא קו' הגמ' הי' מנין לזכין לאדם אפי' בדבר שאינו זכיי' גמורה אלא יש בו קצת חוב, אע"ג דבעלמא אין זוכין בכה"ג (וכמבואר בסוגיא דגיטין דבכה"ג אין מעמידין אפטרופוס, וכמו שהק' תוס'), מ"מ אצל יתומין עשו כן בשביל תקנת היתומין, ומה דמביאין מהמעשה דנשיאים הי' אסמכתא בעלמא. ובאמת ג' מימרות דרב א' הם, ואחרון אחרון מפרש הראשון. ומה דהק' הגמ' דהא חוב הוא לו, המקשן לא הבין דברי התרצן, אבל באמת כך הי' כוונתו מעיקרא, דמיירי בזכות שיש עמו חובה קצת. **אולם ע' בפני יהושע** דדייק מדברי רש"י כאן דס"ל דאמת הוא דגם יכולין ללמוד הא דזכין לאדם שלא בפניו מקרא זו, ותלת מימרי דרב אמיתות הם (ולא אחרון מפרש הראשון כתוס' הרא"ש). וביאר דמה דזוכין לקטן אע"פ דחובה הוא לו, היינו משום דב"ד אלימי טפי, ולא סגי הקטנים בלא"ה [ומשמע דמעיקר הדין הוא, וע"ע בנקודות הכסף (יו"ד ש"ה) דג"כ משמע דמבאר כן בש"י רש"י], אבל בגדולים בכה"ג אין יכולים לעשות כן. וא"כ, כלפי הגדולים למדין דין שליחות מפרשת חלוקת הארץ, דלא הי' מהני מדין זכיי', וגם ילפי' מהכא דזכין לאדם שלא בפניו בזכות גמור [ומסתמא כוונתו בזה, דאי לאו הדין דזכין בזכות גמור, לא היינו אומרים הדין בחוב קצת לקטנים], וגם למדים בקטנים דמהני גם בחוב קצת. ובתוך דבריו כ' "דלפי סברא דהשתא ע"כ זכיי' עדיף משליחות", ולפ"ז יש ליישב שי' הסוברים דזכיי' מטעם שליחות, דלמסקנא אמת הוא, אבל בהה"א, דסבר דדין זכיי' בקטנים דהכא הוא דין זכיי' רגילה, שפיר י"ל דס"ל דזכיי' עדיף משליחות, ולכן אף אם שליחות לא מהני לקטנים, מ"מ זכיי' מהני.

שכ' דלפ"ז בישראל מומר לכה"ת לא שייך סברא זו, שאינו יכול לומר שסובר שלא ישמע לו. אבל כ' דאינו יודע מנ"ל להסמ"ע סברא זו, והוא ביאר "לכא"ו נראה דהך סברא היינו שהי' לו לשמוע לדברי הרב והוי שליחות באיסור ואין שליח בזה... ומזה נראה בישראל מומר להכעיס, מ"מ אע"פ שחטא ישראל הוא, ושייך בו דברי הרב" [ודברי תוס' לכא"ו נוטים להסמ"ע, שהק' דאיך שייך אשד"ע במעילה, הא ע"כ בשוגג הוא, ובשוגג אין שייך הסברא דדברי הרב. ולפי רעק"א, לכא"ו בין בשוגג בין במזיד שייך דברי הרב, דהא סכ"ס דבר איסור הוא ולא חיי' בה התורה פ' שליחות. אולם עדין ק', דהא נקט תוס' בהמשך דגם הבעה"ב שוגג, דמי שנוכר אינו מועיל, דהא מזיד הוא, וא"כ ג"כ אין שייך סברת הסמ"ע דדברי מי שומעים. ולכא"ו משמע דהסברא לפי תוס' הוא שיש לנו טענה על השליח, כיון שהקב"ה אמר שלא לעשותו, איך תשמע לתלמידו, ומשמע דכל זמן שאין שייך טענה זו, למשל אם לא ידע דעבירה הוא, אז אין שייך הסברא דדברי הרב. אבל אם המשלח שוגג והשליח מזיד, בזה שפיר שייך הסברא דדברי הרב, כיון שהשליח ידע דעבירה הוא, וע"כ צריכין חידוש התורה דבמעילה יש שליח לדבר עבירה]. וע' בשטמ"ק

בב"מ (י: ד"ה היכא בשם התוס' שאנן) שכ' שהיכא שהשליח בר חיובא שייך טפי הסברא דדברי הרב וכו', דכיון שהשליח מוזהר בו, שייך טפי לומר שסבר שלא ישמע לו, ולכא"ו מבואר דס"ל כהסמ"ע. ומדברי הסמ"ע ורעק"א (וכן מתוס' כאן) מבואר דס"ל דאף למסקנא אמרי' סברא זו, ואף דהגמ' מביא קרא, צ"ל דהפסוק מגלה הסברא. אבל השטמ"ק בשם התוס' שאנן הנ"ל כ' דלמסקנת הגמ' כאן, לא אמרי' דברי הרב וכו'. וע"ע במשנה למלך (רוצח ב'), (ב') דהביא מהשו"ת מהרי"ט (קט"ז) להסתפק אם אמרי' אשד"ע באיסור דרבנן [ויש שרוצים לתלות בהמח' הנ"ל, דלפי הסמ"ע י"ל דסכ"ס סבר שלא ישמע לו, אבל לפי רעק"א י"ל דכיון דמן התורה מותר לעשותו, א"כ שפיר שייך בה שליחות].

(ג) אמאי, נימא אין שליח לדבר עבירה- הק' הפני יהושע, הא במעילה אין צריך לדיני שליחות כדי לחייב המשלח, שהרי גם אם חשו"ק עשה המעילה, חייב המשלח, וא"כ מעשה קוף בעלמא הוא, ואיך שייך לומר בזה שלא יהי' המשלח חייב משום דאין שליח לדבר עבירה. וע"ש באריכות, דתי' דקו' הגמ' הוא דכיון דאין דין שליחות בעבירה (וע"ש שכ' לחלוק על הסמ"ע הנ"ל, וביאר דבעבירה לא נתחדש פרשת שליחות), א"כ הו"ל להשליח להתחייב, כיון דבר דעת הוא, וממילא יהי' המשלח פטור [וא"ז מהני לפי התוס' רי"ד הנ"ל, דס"ל שהי' פשוט להגמ' דשליח חייב, והשאלה הוא רק כלפי המשלח, וצ"ע בזה].

דאית לי' כור חטים גבי חברי' ואהדר לי כור פחות כל שהוא, דהדר עלי' ושקיל מיני' ההוא כל דהו דאשתייר לי' גבי' ואזיל.

(י) והא דתנן השולח את הבעירה וכו', נימא שלוחו של אדם כמותו- פרש"י, יתחייב שולחו ולא השליח. אולם כ' התוס' רי"ד, "פירוש, ואע"ג דשליח לא מצי לאיפטורי כיון דהוא פקח, נפק"מ דאי ליכא לאשתלומי מיני', מפרע מן המשלח", ומבואר מדבריו דודאי השליח לעולם חייב [גם מבואר דעיקר החיוב אצלו, ולכן הניקח לעולם הי' הולך להשליח תחילה, אפי' אם אמרי' יש שליח לדבר עבירה. ולכא"ו יהי' נפק"מ גם במקומות אלו דאמרי' בהם יש שליח לדבר עבירה, דלפי רש"י רק המשלח עובר, ולפי התור"ד שניהם עוברים].

(יא) שאני התם דאין שליח לדבר עבירה- הק' התוס' רי"ד, א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח [ויש לעי' למה הק' כאן, דאם רק משום דנקט לשון עבירה, דמשמע דבמצוה שייך שליחות, למה הי' ס"ל עד הכי דלא הי' שייך שליחות במצוה. ואולי משום דעד כאן הי' שייך לומר דשייך שליחות רק היכא שצריך איזה חלות, כמו קידושין, גירושין, תרומה, או שהשחיטה יהי' בשבילו, אבל מהא דהגמ' פ"י דמה שאין שליח לדבר עבירה הוא רק משום דדברי הרב וכו', משמע דבעצם הי' שייך לייחס המעשה עבירה אצל המשלח, וא"כ שפיר י"ל דה"ה מעשה מצוה, אבל ק' לומר כן, דא"כ לא תי' כלום, וכמו שהק' הקצות, וצ"ע]. ותי' "שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו, היאך יפטר הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום, בודאי בגירושין ובקידושין מהני, כי הוא המגרש ולא השליח... וכן בתרומה הוא נותן התרומה מפירותיו, וכו'". והק' הקצות (קפ"ב, א') הא בלא קרא היינו אומרים שיש שליח לדבר עבירה, ואע"ג שאין המשלח עושה כלום. ולכן הוא פ"י דלא חיי' התורה דין שליחות אלא במידי דעשיי', אבל היכא דליכא עשיי' לא אמרי' שלוחו של אדם כמותו. וא"כ, היכא דעיקר הוא המעשה, כמו שחיטת הפסח, ומעשה קידושין, וכו', הרי בכה"ג אמרי' שליחות. וא"כ, למשל בהנחת תפילין, נהי דהוי כאילו עשה המשלח מעשה הנחת תפילין, אבל אכתי לא הניח תפילין על ראש המשלח, אלא על ראש השליח, דהא אין גוף השליח כגוף המשלח, ובמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות.

(יב) דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים- ביאר הסמ"ע (קפ"ב, ב'), "ויכול המשלח לומר סברתי שלא ישמע לי לעשותו, לכך אין המשלח חייב". וע' בחי' רעק"א (ב"מ י:)

(ד) שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה- הק' השלנל"מ, הא איכא למיפרך מה לתרומה שכן לאו דבר עבירה, תאמר במעילה שהיא עבירה ואשלד"ע, ואי משום הג"ש, הא יש דינים אחרים שנלמד מהג"ש, והניח בצ"ע. ובהגהות שם כ' דרש"י בא ליישב קו' זו, ומשמע דס"ל דלמדים הג"ש לכל מה ששייך ללמוד.

(טו) משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כא' - ע' באור שמח (גניבה ג', ו') שהביא מש"כ הרמב"ם בהל' מעילה דבכל מקום אמרי' אין שליח לדבר עבירה חוץ ממעילה, ולכאור' ק' משליחות יד וטביחה ומכירה. וביאר האור"ש דס"ל להרמב"ם דמה שהמשלח חייב בטביחת או שליחות יד של השליח, היינו רק היכא דשחטו או שלח ידו עבור המשלח, אבל אם השליח עשה כן בשביל עצמו, אפי' אם עשה כן בציווי המשלח, אי"ז שליחות כלל, וודאי לא אמרי' בזה דיש שליח לדבר עבירה, ורק במעילה שייך זה, דאפי' אם המשלח אומר להשליח ליטול דבר ההקדש בשביל עצמו, ועשה כן השליח, חייב המשלח נזיש לע' בדיוק מהו הביאור בזה, הרי לכאור' לפי סברת האור"ש אי"ז חשיב שליחות בכלל, והאם אמרי' דחידוש התורה הוא דבמעילה זה חשיב שליחות, ואולי אי"ז הביאור בהאור"ש, אלא דאף אם עשה השליח כן לצורך עצמו חשיב שליחות, אבל מ"מ אין המשלח חייב בכה"ג אלא במעילה, וצ"ע בזה. וע"ע בשערי חיים (סי' מ"ח), ובדברות משה (סי' כ"ה, ענף ב') בענין זה.

(טז) לחייב על המחשבה כמעשה- פרש"י, או עד הדבור. וכבר העיר בהג' הב"ח דרש"י בב"מ כ' דיבור דוקא, וכ"כ הריטב"א כאן, והביא ראי' מהא דלמדין דין זה מעל כל דבר פשע, וזהו בדבור (גם המהר"י בירב הק' על רש"י כאן דמחייב במחשבה).

(יז) אמרו ב"ש לב"ה, א"כ על כל דבר פשע ל"ל- ולא ביאר הגמ' איך דורשין ב"ש קרא דאם לא שלח ידו. וכ' החידושים קדמונים (לר' אליעזר אשכנזי), "וי"ל שהכי קאמר, אם לא שלח ידו, ולא תימא שלח ממש, אלא אפי' על כל דבר פשע שהוא מחשבה חייב".